

Haneliste kevadise heidutusjahi uuring 2020

23.03.2020 / OÜ Rewild

1 SISUKORD

2	Sissejuhatus	2
3	Heidutusjahi piirkonnad ja tsoneering	2
3.1	Heidutusjahi tsoonid	2
3.2	Tsoneeringu asjaolud	4
4	Uuringualad	4
4.1	Uuringupõllud	5
4.2	Rohumaad	6
5	Uuringus osalemine	7
6	Andmete kogumine	7
6.1	Põlluinfo	7
6.2	Jahiinfo	7
7	Heidutuse teostamine	8
7.1	Mitteletaalne ehk tavaheidutus	8
7.2	Heidutusjaht	8
8	Kontrollvaatlused	9
8.1	Hanede arvukus maastikes	9
8.2	Hanede käitumine ja kartlikkus	9
8.3	Hanede põllukasutuse intensiivsus	9
9	Info ja kontakt	10

2 SISSEJUHATUS

Uuring selgitab kevadrände perioodil põldudel toituvate haneliste (haned ja lagled, kes on kantud väikeulukite nimekirja) heidutusjahi võimalikkust, otstarbekust ja jätkusuutlikkust ning annab soovitusel võimaliku jahi korralduse ja mahtude osas. Eesmärk on luua lahendus suunamiseks hanesid aladele, kus nende poolt tekitatavad kahjud oleksid aktsepteeritavad, samal ajal tagades kaitsealuste ning langevas arvukuse trendis olevate haneliste populatsioonide ohutuse. Selleks tuvastatakse teaduslikul meetodil heidutusjahi mõju ning selle kestus ja ulatus põldudel toituvate haneliste käitumisele ja arvukusele kevadrände perioodil.

Uuring toimub kogu Eesti ulatuses, kuid johtuvalt looduskaitsealustest ja üldistest jahikorralduslikest asjaoludest kehtivad heidutusjahile piirkondlikud jahikorra ja küttemahupiirangud. Andmete kogumise ja heidutusjahi kavandatud periood on 15.03.2020–15.05.2020.

Tegemist on 2019. aastal Keskkonnaameti tellitud haneliste heidutusjahi pilootuuringu käigus üles kerkinud küsimuste täpsustava uuringuga. Uuringu tegemisel ning soovitusel andmisel lähtutakse sellest, et heidutusjaht on linde ja elurikkust kaitsvate õigusaktide derogatsioon (st erandkorras osaline tühistamine).

3 HEIDUTUSJAHİ PIIRKONNAD JA TSONEERING

3.1 Heidutusjahi tsoonid

Haneliste heidutusjahi kohtade valikul välistatakse heidutusjahi teostamine aladel, mis vastavad järgmistele tingimustele.

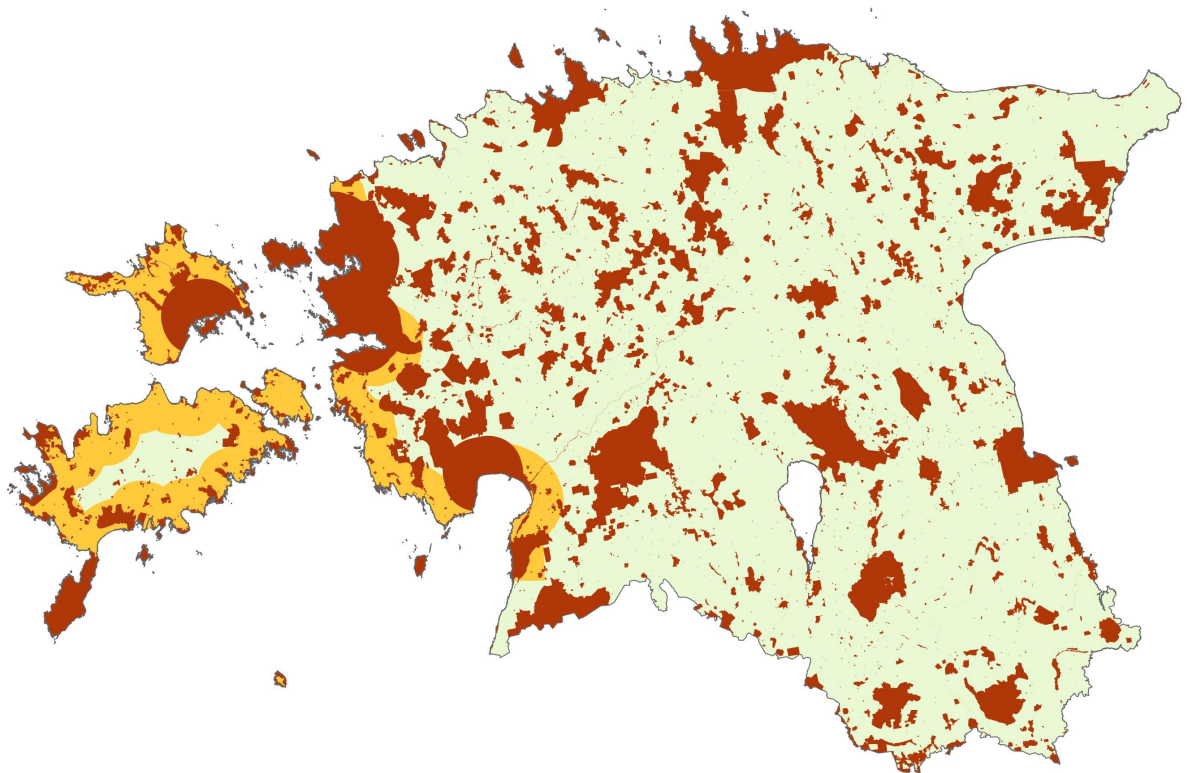
- Kaitsealad, nende hulgas: Natura 2000 kaitsealade võrgustiku linnualad ja looduslad, rahvusvahelise tähtsusega linnualad (Important Bird and Biodiversity Areas ehk IBA), looduskaitsealad, maastikukaitsealad, hoiualad, ja rahvuspargid.
- Kõikide linnuliikide püsielupaigad.
- Teadaolevad väike-laukhane rände peatuspaigad.
- Jahimaadest välja jäävad alad.

Eeltoodud aladest väljaspool piiritletataval uuringualadel lubatakse heidutusjahi teostamine vastavalt kehtivale seadusandlusele.

Et vältida ohustatud hanelise väike-laukhane (*Anser erythropus*) küttemist ning valgepõsklagle (*Branta leucopsis*) ja hallhane (*A. anser*) häirimist pesitsusperioodil, on uuringu-

piirkonnad jagatud kolmeks erinevaks tsooniks vastavalt väljastatavatele jahilubadele (joonis 1):

- **tsoon 1** – küttimise keelualad, kus on lubatud vaid mitte-letaalne tavaheidutus ehk lindude peletamine mittersurmavate meetoditega;
- **tsoon 2** – osalise küttimispiiranguga alad, kus:
 - Eestis pesitseva hallhane küttimine on keelatud,
 - Eestis pesitsusega hiljem alustava valgepõsk-lagle küttimine on lubatud kuni 15. aprillini,
 - suur-laukhane (*A. albifrons*) ja rabahanede (*A. Serrirostris* ja *A. fabalis*) küttimine on lubatud kogu uuringuperioodi jooksul;
- **tsoon 3** – alad, kus on lubatud valgepõsk-lagle, kanada lagle (*B. canadensis*), suur-laukhane, hallhane ja rabahanede küttimine kogu uuringuperioodi jooksul vastavalt kehtestatud üldkorrale.

Joonis 1. Heidutusjahi tsoneering:

- punane – tsoon 1, küttimise keeluala;
- kollane – tsoon 2, osaline küttimispiirang;
- roheline – tsoon 3, heidutusjaht vastavalt üldkorrale.

3.2 Tsoneeringu asjaolud

Väike-laukhane leiualadel ei ole küttimine lubatud (kuuluvad tsooni 1). Teadaolevalt on nendeks aladeks Noarootsi poolsaar ja Silma looduskaitseala Läänemaal, Käina ümbrus Hiiumaal, Vormsi saar, Haeska ümbrus Läänemaal ning Audru polder ja selle ümbrus Pärnumaal (allikad: EELIS, LVA, E-elurikkus, EOÜ ja linnueksperdid). Nende kohtade naabruses laiendatakse küttimiskeeldu ca 10 km ulatuses. Heidutusjahi projekti teostamise käigus tuleb olla valmis seadmaks operatiivselt täiendavaid jahikeelu alasid johtuvalt uuringuperioodi ajal teatavaks saavatele ja laekuvatele väike-laukhane vaatlustele.

Suhteliselt vähearvuka taiga-rabahane (*A. fabalis*) küttimise vältimiseks on arvatavasti ainuke võimalus jätta küttimata ka välimuselt väga sarnane tundra-rabahani. Seega tuleks rabahanesid mitte küttida. Samuti oleks sellisel juhul lubatud küttida vaid suur-laukhane täiskasvanud isendeid, kellel on selgelt välja kujunenud liigile iseloomulik valge nokalaik, et eristada neid rabahanedest. Teisalt annab rabahanede küttimine võimaluse käesoleva uuringu käigus määrata kütitud isendite hulgast nende kahe liigi arvukuse vahekord ning taiga-rabahane kütitud lindude hulka sattumise riski määra. See omakorda annab võimaluse oluliselt teaduspõhisemaks jahi korraldamiseks (sh vajadusel aluse seada mõlema rabahane jahi keeld). Jahiload väljastatakse seega käesoleva uuringu käigus mõlema rabahane küttimiseks.

Lubatud ei ole teiste vähem arvukate haneliste liikide küttimine. Kütitavate liikide hulka kuuluvad seega valgepõsk-lagle, kanada lagle, suur-laukhani, hallhani, tundra-rabahani ja taiga-rabahani.

Heidutusjahti piiratakse ajaliselt teadaolevates valgepõsk-lagle ja hallhane pesitsuspiirkondades alates nende pesitsusaja algusest (tsoon 2), hallhane puhul kogu uuringuperioodi jooksul ning valgepõsk-lagle puhul alates 15. aprillist. Nendeks piirkondadeks on teadaolevalt Lääne-Eesti rannik Häädemeestest kuni Dirhamini, sh Lääne-Eesti saarte rannik (allikas: Linnuatlas, Väinamere Natura2000 linnustiku inventuur 2017, linnueksperdid). Selles piirkonnas laiendatakse osalist küttimiskeeldu ca 10 km ulatuses rannikust.

4 UURINGUALAD

Uuringus osalevate põllumajandusettevõtete pakutavatel põldudel piiritletakse andmete kogumiseks uurimisalad. Üldjuhul moodustuvad uurimisalad PRIA põllumassiivide kaupa. Piiritletud uuringualade määratlemine on vajalik kogutavate andmete positsioneerimiseks, sh: sama koha korduvvaatluste tuvastamiseks ning andmete seostamiseks põllu omaduste (nt põllukultuur) ja ümbritseva maastiku tunnustega jms. Põllumajandusettevõtete pakutavatest põldudest püütakse uuringusse kaasata võimalikult suur osa. Lisaks põldudele

piiritletakse uuringualad kohtades, kus haned saavad rändepeatuse teha loomulikult viisil ilma häiringuta (heidutuseta).

Seega on uuringualadeks:

1. heidutusjahi ja tavaheidutusega uuringupõllud;
2. heidutuseta kontrollalad ehk uuringurohumaad (poldrid, luhad, karjamaad, jm looduslikud rohumaad), mis asuvad uurimispiirkonnas paiknevatest uuringupõldudes, eelistatult ca 10 km raadiuses.

Andmekäitluse ja -analüüsi vajadustest johtuvalt võidakse eristada ruumiliselt suurema ulatusega uurimispiirkonnad. Üks uurimispiirkond koosneb lähestikku paiknevatest ühest või mitmest rohumaast ning selle ümber paiknevatest uuringus osalevatest põldudest.

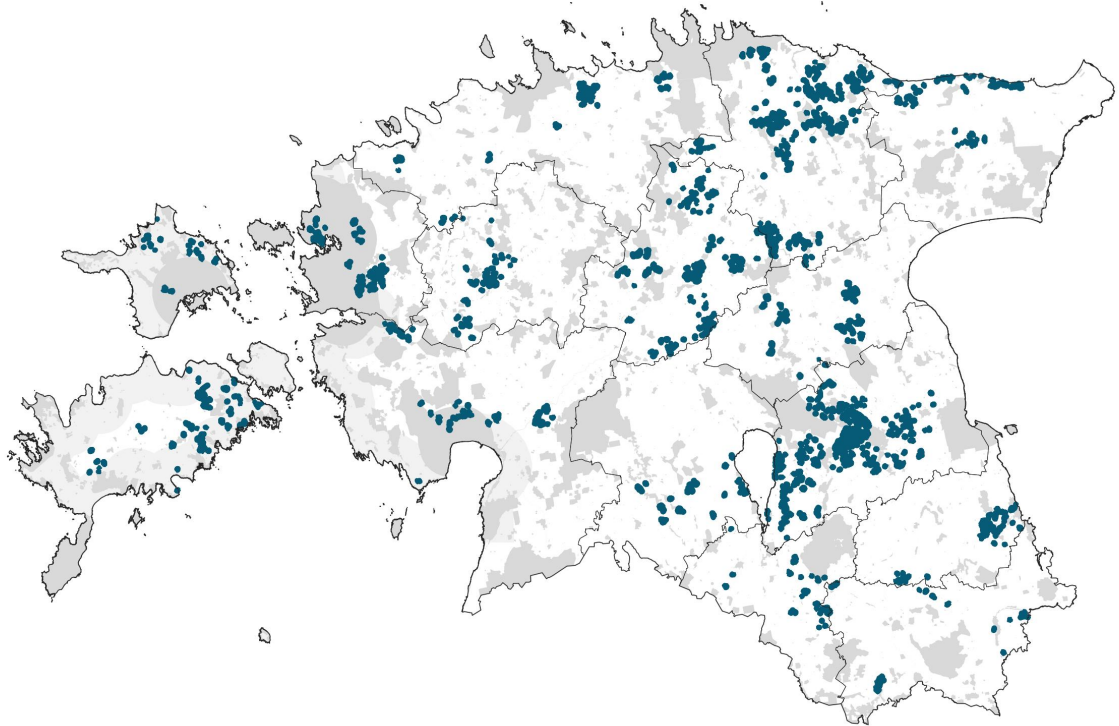
4.1 Uuringupõllud

Uuringusse sobivad põllud valitakse välja uuringus osalemisest huvitunud põllumajandusettevõtete pakutud põllumaadest (joonis 2). Uuringus osalemiseks sobivad kõik põllukultuurid, millel võivad esineda hanekahjustused. Uuringualadeks sobivad põllud, kus on täidetud eelmises peatükis toodud reeglid ning mis vastavad lisaks järgmistele tingimustele:

- kasvava põllukultuuri olemasolu;
- varasem hanekahju olemasolu või selged eeldused hanekahjude tekkimiseks.

Seisuga 23.03.2020 registreerus uuringus osalemiseks 157 põllumajandustootjat. Kokku registreeriti uuringusse 2300 põllumassiivi kogupindalaga 40 650 ha.

Harju maakond:	108 põllumassiivi,	1 681 ha.
Hiiu maakond:	64 põllumassiivi,	441 ha.
Ida-Viru maakond:	140 põllumassiivi,	1 468 ha.
Jõgeva maakond:	78 põllumassiivi,	2 290 ha.
Järva maakond:	201 põllumassiivi,	5 063 ha.
Lääne maakond:	116 põllumassiivi,	1 788 ha.
Lääne-Viru maakond:	457 põllumassiivi,	9 022 ha.
Põlva maakond:	111 põllumassiivi,	1 216 ha.
Pärnu maakond:	102 põllumassiivi,	1 791 ha.
Rapla maakond:	89 põllumassiivi,	1 112 ha.
Saare maakond:	151 põllumassiivi,	1 814 ha.
Tartu maakond:	523 põllumassiivi,	10 519 ha.
Valga maakond:	66 põllumassiivi,	613 ha.
Viljandi maakond:	39 põllumassiivi,	1 376 ha.
Võru maakond:	55 põllumassiivi,	456 ha.

Joonis 2. Uuringusse pakutud põldude (märgitud sinisega) paiknemine seisuga 23.03.2020, hallitoonidega on märgitud heidutusjahi tsoneering.

4.2 Rohumaad

Uuringusse sobivateks kontroll-aladeks valitakse looduslikud rohumaad või muud lagedad alad, mis võivad hanelistele olla rändepeatuseks sobivad (allikad: EELISE niitude kiht, PRIA püsirohumaad, ETAK rohumaad ja muu lage ala, PKÜ andmed poollooduslike koosluste kohta, põllumeeste soovitatud alad) ning kus ei teostata hanede heidutust rändeperioodil. Rohumaade kaugus uuringupõldudest on eelistatult kuni 10 km, kui välistatud ei ole ka kaugemal paiknevad rohumaad. Eelistatult kaasatakse uuringusse karjatatavad või muul moel iga-aastaselt hooldatavad looduslikud rohumaad. Uuringurohumaadena määratletud alade pindala on kuni 100 ha (ka juhul, kui tegelik rohumaa või põllumassiivi suurus on suurem).

5 UURINGUS OSALEMINE

Uuring kestab 15. märtsist kuni 15. maini 2020. aastal. Põllumajandustootjatel, kelle uuringusse pakutud põllud vastavad uuringupõldudele seatud tingimustele, on lubatud uuringupõldudel kasutada vabalt valitud legaalseid heidutusmeetodeid, mis vastavad uuringualade tsoneeringu tingimustele. Kogu uuringu vältel on vastavasse tsoneeringusse kuuluvatel uuringupõldudel (tsoon 2 ja 3) lubatud letaalne heidutus, kuid uuringus saab osaleda ka siis, kui pole soovi letaalset heidutust kasutada. Uuringu käigus võib heidutusmeetodeid igapäevaselt varieerida vastavalt oma soovile, kuid kasutatud meetodid tuleb täidetavasse ankeeti iga päeva kohta kirja panna. Uuringus võib osaleda ka siis, kui pole huvi ühtki heidutusmeetodit kasutada, sel juhul edastatakse andmeid põldude kontrollimisest ja haneliste kohalolust uuringupõldudel.

6 ANDMETE KOGUMINE

6.1 Põlluinfo

Vaatlejad (põllumehed) täidavad igapäevaselt veebis andmete kogumise ankeedi, kuhu pannakse kirja, kas sel päeval kontrolliti hanede olemasolu põldudel või mitte (Põllumehe päeva heidutusuaruanne). Oluline on teada anda ka sellest, kui antud päeval põlde kontrollimas ei käidud. Kui uuringus osalevaid põlde käidi kontrollimas, siis registreeritakse, millistel põldudel hanesid kohati ning kas teostati ka heidutust. Samuti tuleb märkida milliseid heidutusmeetodeid kasutati.

6.2 Jahiinfo

Heidutusjahi puhul (jahimehed) täidetakse veebis eraldi ankeet iga jahikorra kohta, sh vastatakse küsimustele küttimeetodi, kasutatud relva, kütitud hane või lagle liigi kohta (Jahimehe ankeet). Heidutujahi ankeetide juurde kuuluvana tehakse fotod kütitud lindudest ning edastatakse fotod samal päeval uuringu läbiviijale e-kirjaga aadressil haned.rewild@gmail.com.

Jahimeestel on võimalus osaleda laiemalt kasutatava teadusliku informatsiooni kogumisel. Kuid see ei ole kohustuslik. Sellisel juhul kaalutakse ja mõõdetakse kütitud linnud vastavalt juhisele ning edastatakse informatsioon uuringu teostajale. Vastavad küsimused on jahimehe ankeedis. Uuringu teostaja edastab kogutud info teaduslikel eesmärkidel kasutamiseks eriala teadlastele.

7 HEIDUTUSE TEOSTAMINE

7.1 Mitteletaalne ehk tavaheidutus

Tavaheidutus ehk mitte-letaalne heidutus, st lindude peletamine mittersurmaval moel toimub inimese kohaloluga või kohaloluta põllupidaja valitud legaalsel meetodil. Üks kord päevas tuleb täita ankeet põldude kontrollimise, hanede kohalolu ja teostatud heidutuse kohta (Põllumehe päeva heidutuseruanne) ning edastada see uuringu teostajale.

7.2 Heidutusjaht

Heidutusjahti ehk letaalist heidutust võib teostada päikesetõusust päikeseloojanguni perioodil 15.03.2020–15.05.2020 vastavalt hanede esinemisele neil uuringualadel, kus on lubatud heidutusjaht (vt tsoneering, ptk 3). Jahipidamiseks annab väikeuluki jahiloo jahipiirkonna kasutaja (jahiselts). Jahipidamise aluseks väljaspool hanelistele ette nähtud jahiaega annab korralduse Keskkonnaamet. Heidutusjahi pidamise korraldab maaomanik, rendimaa korral rentnik (maaomaniku loal). Heidutusjahti teostav jahimees ei pea kuuluma kohalikku jahiseltsi. Sellisel juhul väljastab jahiselt jahimehele eraldi jahiloo.

Heidutamiseks võib küttida ühe linna parve kohta (erandjuhtudel kuni 2 lindu), ühel uuringupõllul (PRIA massiivilt) maksimaalselt 10 lindu ööpäevas, kuid mitte rohkem kui 50 lindu uuringupõllul (PRIA massiivi) kohta kogu uuringuperioodi jooksul (15.03.2020–15.05.2020). Ühel põllul võib korraga heidutusjahti pidada üks jahimees.

Jahimees peab pidama jahipäevikut, kuhu märgitakse enne heidutusjahi algust kuupäev, kellaaeg ja põllu number (PRIA põllumassiivi kood). Iga heidutuskorra ja põllu kohta tuleb teha päevikusse eraldi märged eraldi real. Heidutuse lõpus märgitakse päevikusse kütitud isendite liik ja arv ning kasutatud relva tüüp. Enne põllult lahkumist tuleb päevikusse kanda kütitud isendite liik ja arv. See on vajalik, et kõik jahid oleks registreeritud ja lihtsamini kontrollitavad.

Heidutusjahina on lubatud varitsus- ja hiilimisjaht. Jahirelvana on lubatud kasutada ilma summutita sileraudset jahipüssi või vintraudset jahipüssi (hanede peletuseks on oluline vali pauk). Võimalusel (eriti varitsusjahi puhul) tuleks alustada küttimist (lasta hanede pihta) enne kui haneparv jõuab põllule maanduda. Hanesid võib küttida ka juhul, kui nende põllul olemine tuvastatakse pärast lindude maandumist. Kütitud hanesid põllule jätta ei tohi. Iga heidutusjahi korra järel täidetakse veebis eraldi andmete kogumise ankeet (Jahimehe ankeet), kuhu kantakse mh jahipäevikusse jäädvustatud info. Kütitud lindudest tehakse fotod ning edastatakse küttimispäeval liigi määrangu kontrollimiseks uuringu teostajale e-kirjaga aadressil haned.rewild@gmail.com.

8 KONTROLLVAATLUSED

Kontrollvaatlusi teostatakse uuringupiirkondades välja valitud uuringupõldudel ja uuringurohumaadel ning uuringualasid ümbritsevais maastikes. Kontrollvaatlused korraldab ja viib läbi uuringu teostaja (OÜ Rewild). Kontrollvaatluste käigus vaadeldakse hanede arvukust ja käitumist ning tehakse tropiloendus. Eesmärk on kirjeldada hanede ja laglede arvukust erinevates maastikes, hanede sagedust erinevatel põldudel, parvede maastikukasutust, reaktsiooni heidutusele ning lindude kartlikkust. Võrreldakse erinevaid põlde ning rohumaid, sh rohumaid, kus hanesid ei heidutata ja linnud saavad häiringuta rändepeatuse teha, ning erineva heidutusjahi intensiivsusega piirkondi.

8.1 Hanede arvukus maastikes

Hanede maastikukasutuse kirjeldamiseks paigutatakse üle Eesti haneloenduse transektid. Transektid paiknevad sõiduteedel, sh väikesed põlluvaheteed, ning need läbitakse sõidukiga rahulikus tempos liikudes. Registreeritakse läbitud marsruut ning ca 0,5 km raadiuses kohatud maas olevate või möödumise ajal maanduvate haneparvede asupaigad, hanede liigid ja parvede suurus.

8.2 Hanede käitumine ja kartlikkus

Haneloenduse transektide läbimisel kohatud haneparvedele tehakse lähenemiskatse. Selleks peatatakse vaatlussõiduk ning uurija liigub jalgsi sirgjooneliselt hanede poole. Registreeritakse hanede käitumismuster (ärevus, toitumine, puhkamine jm) ja lendumineku kaugus lähenevast inimesest, või sõidukist juhul, kui haned tõusevad lendu enne uurija väljumist sõidukist.

8.3 Hanede põllukasutuse intensiivsus

Hanekülastuste intensiivsuse määramiseks uuringupõldudel ja -rohumaadel teostatakse hanetroppide (väljaheidete) loendamine. Tropiloendus on standardne meetod pikema aja jooksul kohas viibinud hanede arvukusindeksi määramiseks. Kõigil uuringurohumaadel ning osadel eelvalitud uuringupõldudel loendatakse hanetroppide arv kolmes kuni viies hajutatult paiknevas 4 m² ringis. Tropiloenduse kohas surutakse maasse vai ning mõõdetakse ringikujuliselt pindala 1,13 m pikkuse vaia külge kinnitatud paelaga. Tangentsiaalselt liikudes loendatakse kõik hanetropid, mis on keskkohale (vaiale) lähemal, kui 1,13 m. Tropiloenduse kohtasid püsivalt maha ei märgita, kuid salvestatakse kõigi kohtade täpne asupaik (GPS koordinaadid).

9 INFO JA KONTAKT

Uuringu teostaja

OÜ Rewild

E-post: haned.rewild@gmail.com

Veebileht: www.rewild.ee/haned

Laura Tammiste, lauratammiste@gmail.com, +372 5330 0339

Jaanus Remm, jaanus.remm@rewild.ee, +372 5620 1082

Uuringu tellija ja jahi korraldaja

Keskkonnaamet

Aimar Rakko, Aimar.Rakko@keskkonnaamet.ee, +372 5306 9104